

## کُرد و کُردستان

بفش دوم و پایانی

دکتر محمد صالح ابراهیمی (شه پول)

□ یکی از مشاهیر کرد، تاج العارفین ابوالوفای کُرد است که حکیم سنایی در وصفش گفته است:  
قرن ها باید که تا از پشت آدم نطفه یی  
ابوالوفای کُرد گردد یا شود ویس قَرَن  
(دیوان سنایی، چاپ مروی، ص ۴۸۶)  
این ابوالوفای کُرد، در ۱۶ ربیع الاول سال ۴۱۷ هـ.ق متولد و در ۵۰۱ هـ.ق وفات کرده و هم چنین ابو عبدالله شمس الدین محمد بن عزالدین بن عادل یوسف بزازی تبریزی (ملا محمد شیرین) ملقب به شیخ مغربی (۷۰۹-۷۶۹ هـ.ق) در وصف تاج العارفین ابوالوفای کُرد به شعر گفته است:  
این کرد پری چهره ندانم که چه کرده است  
کسز جمله ی خوبان جهان گوی ببردست  
موسسی کلیم است که دارد ید بیضا  
عیسی ست کزو زنده شود هر که بمردست  
محققان را ارجاع می دهیم به: **قلائد الجواهر** محمد بن یحیی حنبلی، ص ۸۱-۸۰ و **بهجة الاسرار** شطنوفی، ص ۱۴۳، به نقل از **شرح احوال و آثار دو بیتی های باباطاهر عریان**، (چاپ دوم، سلسله ی آثار ملی ۱۱۳) به کوشش دکتر جواد مقصود، (ص ۵۰ چاپ ۱۳۵۴ ش) - **تاریخ المعتمد فی انباء من العبر قاضی القضاة مجیرالدین علی مقدسی حنبلی و کتاب علماؤنا فی خدمة العلم و الدین**، ترجمه به فارسی احمد حواری نسب، (ص ۳۳۸ تا ۳۳۷، چاپ ۱۳۶۹ ش، روزنامه ی اطلاعات، تهران)، کتاب **زرینه ی زرین**، (ص ۴۸۶)، نوشته ی محمد صالح ابراهیمی (شه پول) به زبان کُردی، چاپ ۱۹۹۹ م، آراس، **دیوان شمس مغربی ملا محمد شیرین** که لبالب است از اشعار به لهجه ی پهلوی، کُردی، (ص ۳ و ۱۰۷ و ۱۰۸، چاپ ۱۳۵۸ ش) و **مجموعه مقالات کنگره ی بزرگداشت حکیم مولوی کرد**، (چاپ ۱۳۷۱ ش، انتشارات صلاح الدین ایوبی، شهر ارومیه) یا علامه ابوسعود عمادی آمیدی محمد افندی شیخ الاسلام حنفی مفتی، ابن شیخ محمد محی الدین شیخ السلطان عمادی اسکلیبی کُرد، که در ۹۴۴ به مقام قضاوت و در ۹۵۲ به مقام شیخ الاسلام و مفتی اعظم امپراطوری عثمانی نایل و تا آخر عمر که در ۹۸۲ هـ.ق وفات یافته و ۸۴ سال عمر مبارکش بوده است در مقام مفتی و شیخ الاسلام بوده و در جوار ابوناصر صحابی در استانبول مدفون است و تفسیری به نام **ارشاد العقل السلیم الی مزایا الكتاب الکریم**، بر قرآن نوشته و در مصر چاپ شده و دوبار از طرف سلطان بایزید

عثمانی جایزه، به آن تفسیر اعطا شده است و پُر از نکات علمی، هنری، فلسفی، ادبی و آن را به دریای موج تشبیه کرده اند که محمد صالح ابراهیمی (شه پول) در ترجمه ی **تفسیر قرآن** به زبان کُردی از این تفسیر بسیار استفاده کرده است. یا از اصحاب رسول خدا کسانی مانند: جابان کُردی و ابوبصیر میمون ابن جابان کُردی که حدیث را از رسول اکرم (ص) روایت کرده اند، **نک: الاصابه فی اسماء صحابه حرف ج**: تالیف حافظ بن حجر عسقلانی و مسند صغیر و مسند کبیر و **مشاهیر کُرد** بابامردوخ روحانی شیوا (ج ۱، ص ۱، چاپ ۱۳۶۴ ش، سروش تهران) یا شخصیت مانند ابوالفدای ایوبی آن شاهزاده ی کرد که کتاب **جامع المسانید** در حدیث و همچنین کتاب **تاریخ البشر** به نام **تاریخ ابوالفدا** در چهار مجلد تالیف کرده و به زبان های اروپایی نیز ترجمه شده است و همچنین کتاب **تقویم البلدان** را تالیف (۶۷۲-۷۳۲ هـ.ق) **طبقات شافعیه**، (ج ۶، ص ۸۴) و **آداب اللغة العربیة**، (ج ۳، ص ۸۷) و **لغت نامه ی دهخدا**، (ص ۱۰۷۲) یا **برزنجی**، محمد بن عبدالرسول بن عبدالسید (۱۰۴۰-۱۱۰۳ هـ.ق / ۱۶۳۰-۱۶۹۲ م) اهل روستای برزنج در شهرزور در کردستان عراق که تفسیری به نام **انهار السلسبیل لریاض انوار التنزیل بر قرآن** نوشته و چندین کتاب مفید دیگری را تالیف کرده و نابغه و نادره ی روزگار خود بوده و به احیا کننده ی سده ی ۱۱ هـ.ق. نام داراست و نزد علامه محمد شریف گورانی کُردی و علامه ابراهیم بن حسن گورانی کُردی در شهر مدینه تحصیل کرده و بعداً مدرس شهر مدینه شده است و در بقیع در مقبره ی برزنجی ها مدفون گشته است. ر.ک. **دایرة المعارف بزرگ اسلامی**، (ج ۱۱، تهران ۱۳۸۱ ش، ص ۷۰۴ تا ۷۰۵) و **زانیانی کورد**، (ج ۶) نوشته ی محمد صالح ابراهیمی (شه پول) به زبان کُردی، آماده ی چاپ (ص ۳۰ شماره ی ۱۳) یا ابن خلکان (۱۲۱۱-۱۲۸۲) مورخ، قاضی القضاة، مولف کتاب **وفیات الاعیان و انباء ابناء الزمان** و هو معجم تاریخی شهیر، و بنوالثیر که سه برادرند: ۱- ابوالحسن علی عزالدین (۱۱۶۰-۱۲۳۴) مولف **الکامل در تاریخ، اسد الغابه فی معرفة الصحابه**، **تحفة العجائب و طرفة الغرائب و اللباب در انساب**؛ ۲- مجددین ابوسادات مبارک (۱۱۴۹-۱۲۱۰) فقیه، عالم به قرآن و حدیث و نحو، مولف **نهایه** در غریب حدیث و اثر، جامع **اصول** در حدیث رسول؛ ۳- ضیاء الدین نصرالله (۱۱۶۲-۱۲۳۹) وزیر ملک افضل، فرزند سلطان صلاح الدین ایوبی، ضیاء الدین مولف کتاب **مثل سائر در ادب** کاتب و شاعر می باشد.